

Halk Destanı*

Felix J. Oinas

Çev: Kadriye Türkan**

Halk (ya da sözlü) destan şarkıları, olağanüstü insanların maceralarını anlatan sabit ifadelerden oluşan, süsleyici tarzda öyküsel şiirlerdir. Onlar geleneksel, yani belli yazarlara atfedilen edebi destanlardan farklı olarak ağızdan ağıza yayılırlar. Uzun destanlar, örneğin; Eski İngilizcedeki *Beowulf*, ortaçağa ait Alman *Nibelungenlied* ve yine ortaçağa ait Fransız *Chanson de Roland*, onların gelişimleri sözlü ve yazınsal versiyonların her ikisini içerdiğinden, halk destan teriminden hariç tutulmalıdır. Avrupa'da, halk destanlarının en saf formları Slavlarda (özellikle Ruslar, Yugoslavlar ve Bulgarlar) ve Balto-Finler (özellikle Finler ve Karelianlar) arasında görülmektedir. Bu incelemede, Slav ve Fin-Karelian (burada basitçe Fin diye adlandırılan) destanlarından örnekler vereceğiz.

Halk destanlarının önemli ölçüde derlenmesi ve üzerinde çalışılması, geçen yüzyıl esnasında Doğu Avrupa'da başlamıştır. 1820 ve 30'larda Finlandiya'da birçok koleksiyon, Kalevala destanında Finli kahraman hakkındaki şarkıları toplayan Elias Lönnrot tarafından yapılmıştır. En iyi ve tam epik şarkılar, Kuzey Fin Karelian ve Rus Karelia içinde bulunmuştur. Yugoslavya'ya ait diğer folklor ürünleri ve destan şarkıları olmak üzere büyük bir koleksiyon toplama hünerini, çalışmalarına 1820'de başlayan Vuk Karadžić, göstermiştir. Yugoslav destanları en iyi şekliyle Sırbistan, Karadağ ve Dalmaçya'nın bir bölümünde korunmuştur.

Rusya'da, geçen yüzyılın ortalarında Karalia'da (Omega şölü ve kuzeyi) P. N. Rybnikov ve A. F. Giff'ferding (sırasıyla 1860 ve 1871'de) geleneklerin hâlâ devam ettiğini buluncaya kadar destan şarkılarının neredeyse yok olduğu düşüncesi hâkimdir. Bu keşif, eğitilmiş dünyada öyle şaşırtıcı ve heyecan vericiydi ki, İngiltere'de Macpher-

* Bu çeviri: Felix J. Oinas'ın "Folk Epic" başlıklı, *Folklore and Folklife and Introduction* (Richard M. Dorson-1972) adlı kitabın s. 99-115 makalesinden yapılmıştır.

** Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

sons'un Ossian şiirleri gibi, bir miktar şüphe uyandırdı. Daha sonra koleksiyoncular buna, Beyaz Deniz bölgesinde ve kuzeye doğru akan nehirler etrafındaki bölgelerde oluşmuş önemli Rus destan alanlarını eklediler. (Pinega, Mezen ve Pecora).

Haritaya bakıldığında, bütün bu epik alanların Finlandiya'nın ve Slav ülkelerinin dışında, kültür merkezlerinin uzağında olduğu anlaşılır. Bu alanlarda yaşam, aynı ilkel ve ataerkil biçimde asırlarca devam etmiş ve böylece epik geleneğin korunması için gerekli koşullar sağlanmıştır.

Halk destanının başlangıcı, çok eski zamanlara gider. En eski Fin destan şarkılarının yaratılması Demir Çağ'ın (M. S. 400-800) ortasına ya da Viking döneminin başlangıcına (M. S. 800-1050) denk gelir. Bu şarkıların pek çoğu, denizi konu olarak ele alır ve balıkçıların dünyasına olan ilgiyi paylaşır. Bunların, batı Finlandiya'nın kıyasal alanlarında olduğu açıktır.¹

Byliny (baylına diye söylenir) diye adlandırılan Rus kahramanlık destanı, Rus tarihinin başlangıcına kadar gitmektedir, hatta belki daha da eskidir. *Byliny*'nin büyük bir bölümü (13. yüzyılın ilk yarısında yer alan), Rus tarihinin kaderini değiştiren Tatar istilasını ele alır. Rusların ve onların komşuları (mesela Peçenekler ve Polovtsianlar) arasında geçen çatışmaların *byliny*'de Tatarlarla, yapılan savaşlar olarak geçmesi muhtemeldir.

Yugoslav halk destanının Orta Çağın başlarında ortaya çıktığı düşünülebilir. Fakat bu kadar erken formla ilgili şeyler konumlanmıştır. Araştırmacılar, Türklerin Sırp devletini yerle bir ettiği Kosova Savaşı'nın (1389) bu destanı tamamen değiştirdiğini farz ederler. Geçen yüzyılın başlarına gelinceye değin Türklere karşı savaş Yugoslav destanının ana teması olarak kalır.

Halk destan şarkılarının ortaya çıkışı ve yayılışı için Sovyet teorileri, Slavlar arasında genel olarak kabul görür. Yüzyılın sonuna doğru Vsevolod Miller tarafından geliştirilen ve tarihsel ekolün diğer temsilcilerinin de paylaştığı önceki teorilere göre, Rus *byliny* prenslerin maiyetindeki şarkıcıların yer aldığı üst sınıflar tarafından ortaya çıkarılmıştır. Daha sonra *byliny*'nin alt sınıfların profesyonel şarkıcıları olan *skomoroşler* tarafından devraldığı ve onların elinde son şekli aldığı farz edilir. On yedinci yüzyılda devlet tarafından yasaklanan *skomoroşler*, Rusya'nın dışına ve özellikle de kuzeye taşınmışlardır. Burada köylüler, *byliny*'yi *skomoroşlerden* devralarak geliştirir ve tipik köylü özelliklerini de eklerler.

Byliny'nin oluşturulması ve yayılışı ile ilgili bu teori, yönetim ve parti, Sovyet doktrini ile uygun bir çizgiye getirmeyi kararlaştırana değin, otuzların ortasına kadar Sovyetler Birliği'nde genel geçerliliğe sahiptir. Destanın kaynağı ve karakteri hakkında, geniş bir folkloristik tartışma başladı. Bu tartışma, *byliny*'nin aristokratik kaynağını inkâr edip, gerçek milliyetçilik üzerinde ısrar edilmesiyle sonuçlanır. Bu politika değişiminden sonra folklorcular önceki fikirlerini yanlış olarak ilan ettiler ve *byliny*'nin temelinde oynadıkları rol dolayısıyla köylülerin ve çalşanların önemini vurgulayacak kanıtlar aradılar.

Bu Sovyet teorisi, Yugoslavya'ya da sıçrar. Orada da, askeri aristokrasinin folk epığının yaratıcısı olması fikri gibi önceki fikirler yalanlanmış ve köylülüğün epığın kaynağı olması yolundaki yeni teoriler ise tek geçerli şey kabul edilmiştir. Köylülerin şarkıları korudukları,

¹ Martti Haavio, *Vänändämer: Etemal Sage (Folklore. Fellows Communications, 144; Helsinki, 1952), s. 62-63, 80-81.*

onları değiştirdikleri ve yeni modellerle yenilerini oluşturdukları doğrudur, ama onların orijinal oluşumlarında sorumlu olduklarını düşünmek şüphelidir. Eninde sonunda bu şarkılar, profesyonel şarkıcıların elinden çıkmış olmalıdır; tıpkı batı Avrupa destanlarının profesyonel âşaklar ve gezgin şarkıcılar elinden çıkması gibi.

Halk destanı şu gruplara ayrılabilir: Şamanistik, kahramanlık, romantik ve tarihi. Şamanistik destanlar, içinde gerçek anlamda kahramanlık olmayan unsurlarla uğraşır, ancak bunlar sihir ve insani olmayan olaylarla tamamlanır. Fin-Karelian destanı temelde şamanistiktir. Onun en önemli figürlerinden ikisi Väinämöinen ve Lemminkäinen, sihirbazlardır. Bir botu inşa etmek için, Väinämöinen özel beceriye ihtiyaç duymaz, büyüdü sözler kullanır. O, büyüdeki bütün sözcükleri bilmemesi durumunda, diğer dünyaya gider veya uzun zamandır ölü olan şaman Antero Vipunen gelir. Vipunen'in ağzından midesine girer ve orada dolaşır. Väinämöinen ve Lemminkäinen, insanları büyülemek için şarkı söyleme yeteneği ile tanınırlar. Väinämöinen, kendini beğenmiş Joukahainen'i öncekinin yardımı olmadan kurtulamayacağı bir bataklığa doğru sürükler. Väinämöinen, mucizevi kantale'sinin eşliğinde (bir telli çalgı) şarkı söylediğinde bütün doğa, hayvanlar ve periler onu dinlemeye gelir. Lemminkäinen altın ve gümüş giysiler içinde, Päivölä festivalindeki katılımcılara şarkı söyler, büyükbaş hayvan çobanı hariç, bu yüzden misilleme olarak çobanı onu öldürür.

Rus destan kahramanı Volx (ya da Vol'ga), Vseslav'evie, şamanistik Finli kahramanlara yakındır. Kendisine ve maiyetindekilere yiyecek sağlamak için kendini mızrağa, doğan veya kunda dönüştürebilir. Çeşitli hayvanların şekline girerek, Hint çarının atlarını ve silahlarını yok

Kahramanlık destanları, sıradan insanların sahip olmadığı kadar yetenek ve cesaretle gerçekleştirilen olayları işler. Bu olaylar, ülkenin içteki ve dıştaki düşmanlarına yöneltilir. Rus *byliny* kahramanı Il'ja Muromec, bir kuşun ve bir insanın muazzam bir birleşimi, kötü niyetli bir yaratık olan ve bir geçidi kapatıp, insanların geçmesine izin vermeyen Hirsız Nightingale'i öldürür:

Nightingale'nin ısıkları bir bölböle benzer
Feryat eder, biçare, vahşi bir hayvana benzer
Karanlık ormanlar, dünyaya boyun eğer
Bütün yeşiller ve otlar solar
Gök mavisi çiçekler solar
Her ölümlü yaratık, ölüme düşer.²

Il'ja boyu iki sazın olan (1 sazın = 7 feet) bir oturuşta üç inek yiyen ve açığı olarak da kralı tutan, büyük İdol'le savaşır ve onu öldürür. Dobrynja Nikitiç, Rus topraklarındaki insanları kaçırmak ve öldürmek için uçan on iki çeneli korkunç bir ejderhayı katleder. Dövüş üç gün devam eder. Dobrynja bu esnada mücadeleyi bırakmaması için cennetten mesajlarla cesaretlendirilir. Alesa Popovic, üç sazın uzunluğunda ve atmış kahramanla Prens Vladimir'in şölenine taşınan ejderhanın oğlu Tugarin'i öldürür. Tugarin'in atı bile korkunçtur, o, çenesinden alevler döken ve kulağından dumanlar çıkaran, kudurmuş vahşi bir hayvandır.

2 N. Kershaw Chadwick, *Russian Heroic Poetry* (New York, 1964), s. 67.

Açıkçası, Rus *byliny* gösterisi güçlü etmenleri ortaya koymaya çalışır. Anlatıcı, dinleyicilerinde bir sürpriz etkisi yaratmayı ve onunla seyircisini şaşırtmayı dener. Bu mukayeselerin sabit şeklide kullanımıyla yapılır. *Byliny*'nin başlangıcında, kahraman göz ardı edilir düşmansa fazla büyütülür ve yenilmez bir kuvvete sahipmiş gibi gösterilir. Herkes düşmandan korkar ve onun şiddetinden ürker, ta ki kahraman, bütün gücünü kullanıp, onu yenene kadar.³

Yugoslav destan şarkılarındaki yiğitler yetenek açısından, Ruslarınkinden daha aşağı değildir. 'Dusan'ın Evliliği' şarkısında, genç Milos Vujanovic tek savaşta kralın şampiyonunu katleder, üç başlı Vojvoda Balacko'yu alt eder ve onun Latin (Katolik) refakatçisini yok eder. Mahkûm Jurisic Janko, kötü bir at ve kesmeyen kör bir kılıç ile tek başına sultanın iki yüz yeniçeriden (sultanı korumakla görevli olan askerler) meydana gelen seçkin ordusunun üzerine gider, onların yarısını öldürürler ve diğer yarısını sultana geri gönderirler. Prens Marko'nun marifetleri sayısızdır. Otuz Sırp kadın mahkumu, Vezir Golisan ve onun üç yüz Türk adamının elinden kurtarır, serbest bırakır. O, tek başına General Vuca'nın oğlunu, onun üç yüz atlıdan oluşan ordusu ile birlikte General Vuca'nın kendisini de bin atlı askeriyle birlikte yener, generali oğluyla birlikte bağlayarak şehirdeki hapisaneye götürür. Hatta o, bir dağ ruhunu yener (*vila*) ve onu öldürdüğü Vojvoda Milos'u diriltmeye zorlar. Marko'nun sebep olduğu dehşetten, çevresine korku salan Ljutica Bogdan'ın gözleri Marko'nunkilerle karşılaştığı zaman dizlerinin titremesine yol açar. General Vuca'nın jelinin, kalelerinin yakınındaki alanda Marko'yu fark ettiği zaman, korkudan titremeye başlar ve ateşli hastalık geçirmiş gibi üç yıl titer.

Romantik destanlar, kahramanlıktan çok sevgi ve macera girişlerini kapsar ve kahramanlık olaylarıyla ilgilenmez. Fin şarkıları, Kaukamoinen ve Ahti Saarelainen (ada adamı) çevresinde toplanır, Viking çağının maceraperest ruhuyla doludur. Kaukamoinen (bazen Lemminkäinen diye isimlendirilir) Finli bir Don Juan'dır. Kılıcını kolayca kullanır ve bir sürü kadınla aşk maceraları vardır. Durum dayanılmaz ve tehlikeli olduğu zaman o, korkakça bir davranışla ortadan kaybolur. Ahti Saarelainen, kavga etmeye o kadar heveslidir ki, genç kızı ona verdiği bir sözü tutmadığı gerekçesiyle terk eder ve savaştan hoşlanan arkadaşlarıyla savaşa koyulur. Lönnrot, *Kalevala*'da Kaukamoinen'in ve Ahti'nin maceralarını Lemminkäinen'e atfederek, kompleks bir figür yaratmıştır.

Curilo Plenkovic, Rus *byliny*'de tipik bir çapkindir. Onun ünlü sarı bukileleri ve güzel görünüşünden dolayı, Vladimir'in kızı Apraksija ona sahip olmayı, özel hizmetçisi yapmayı ister; yaşamı evli bir kadınla yataкта biter, öfkeli koca onu öldürür. "Alesa ve Dobrynja" şarkısı Alesa'nın Dobrynja'nın yokluğu sırasında Dobrynja'nın kızıyla evlenmeyi denemesi ve denemenin Dobrynja'nın dönüşü yüzünden başarısız olmasını anlatır ki, bu dönün gününde beklenmeyen bir dönüştür. Nightingale Budimirovic'in epik şarkısında bu sevgi ilgisi tersine dönmüştür. Zengin yabancı bir tüccar olan Nightingale'in Kiev'de bir saray kurmasından sonra Prens Vladimir'in yeğeni Zabava Putjaticna, ona yardım teklif eder. Aynı şekilde bir cadı olan Marinka, Dobrynja'yı kocası olarak kazanmak için her şeyi dener ama sonunda onun tarafından öldürülür. Ayrıca Sadko'nun şarkıları da romantik destanlar için-

3 A. P. Skalytnov, *Poëtika / genesis bylin* (Moskova ve Saratov, 1924), s. 46-61.

de yer alabilir. Sadko, Novgorod'da yoksul bir *gusli*-çalgıcısıdır, su kralı Lake Il'men'i çalıyla öyle büyüler ki, kral onu, altın solungaçları olan bir balıkla ödüllendirir. Kendi gehri-ne dönme başansını göstermeden önce, geçen birçok yıl içinde çarın krallığı olan denizde, müziği ile çarı eğlendirir.

Tarihi şarkılar, çeşitli tarihsel olaylarla ve figürlerle ilgilidir. Bazı kişi ve olayların bıraktığı izlenimler, onlara duygu katar. Bu nedenle onlar tarihi değildir, ama bu karakterlere ya da tarihsel olaylara çağdaş şiirsel bir tepkidir.⁴

Rusya'da tarihi şarkılar, tarihsel kişilere bağlı yeni bir görüşün sonucu olarak, on altıncı yüzyılda ortaya çıktı. O dönemde kahramanları, sıradan kanunların uygulanmadığı süper yaratıklar olarak görmek mümkün değildir.⁵ Tarihi şarkılar, Korkunç Ivan ve Muhteşem Peter gibi bazı popüler çarlar çevresinde yoğunlaşır. Kazan'ın altındaki galerilerde, Ivan'ın katletmek istediği askerleri cesur bir askerin kurtarması ve gencin Muhteşem Peter'i güreşte nasıl yendiği şeklindeki olaylar hikâye formunda anlatılır. Büyük tarihsel önemi olan bazı olaylar, tarihsel birkaç şarkıya bağlanır, örnek olarak Sibirya'nın fethi (merkezi figür olarak Ermak Timofeevic ile), Sıkantı Dönemindeki fırtınalı yıllar (baş kahraman olarak Yanlış Dmitriy ile) ve öncülüğü Stepan Razin ve Emeljan Pugacev tarafından yapılan köylü hareketleri.

Yugoslav destan şarkıları, on altıncı yüzyıldan sonra, tarihsel olarak adlandırılabilir. O dönemde Osmanlı İmparatorluğu gerilemeye başladıktan sonra, Sırbistan'da Türkler hareket serbestliği kazanmış, bu Hıristiyan halkın bastırılmasına sebep olmuştur. Ülkenin içindeki (*hajduks* diye isimlendirilen)ve dışarıdan gelen (*uskoaks* diye adlandırılan) savaşçıların Türklere karşı hareketleri artar. Bu epik şarkılara da yansılar: ana kahraman Marko'lu şarkıların yerine, onların kusursuz liderleri olarak *hajduk* ve *uskok* şarkıları ve kahramanlık maceralarından duyulan sevinç üstün hale gelir. Baskıcı Türklere karşı oluşan intikam duygusunu yansıtan olaylar, tarihsel gerçeğe genelde yakındır.

Halk destanının başkarakterlerinden hiçbiri sıradan adamlar değildir. Fin destan şarkılarının, merkezi figürleri, Väinämöinen ve Ilmarinen, kültürel kahramanlardır. Väinämöinen, tarih öncesi zamanlarda kozmosun yaratıcılarından biridir, onun kemeri, ayakkabıları ve tırpanı, yıldızlı gökyüzünde hâlâ görülebilir. Bir şaman olarak, büyük bir bilgedir ve kabilesinin ruhani lideridir. Väinämöinen ile ilgili şarkılara temelinde, gerçekten yaşamış ve kabilesinin büyük saygı gösterdiği bir şamanla ilgili efsanelerin olması mümkündür. Ilmarinen bir demirci ustasıdır, gökyüzündeki yıldızları yapan ve hatta tüm göğü oluşturan Hephaestus'un akrabasıdır. O, ilk ateşi kavgıçımlayan ve Väinämöinen'le birlikte insanlara ateşi getirendir. Ilmarinen, dumaksızın tahlil, tuz ve de para öğüten ve göğü destekleyen bir sütun olarak düşünülen mucizevi değirmen *Sampo*'yu yapar.⁶

Rus ve Yugoslav destanlarının ana figürleri, en yüksek derecede yiğitlik sergiler. Rus *bylina* kahramanı Il'ja Muromec, cesurdur, ülkesinin sadık bir hizmetçisi, dul kadınların, yoksulların ve öksüzlerin savunucusu epik bir kahramanın ideal özellikleriyle süslenmiştir. O, kendini şöyle tanımlar:

4 Carl Stief, *Studies in the Russian Historical Song* (Kopenhagen, 1953), s. 262.

5 Stief, s. 265.

6 Haavio, s. 206-36. Lauri Honko, "Finnische Mythologie," H. W. Haussig, ed., *Wörterbuch der Mythologie 2: Das alte Europa* (Stuttgart, n.d.) s. 360-61, 309-311.

Hıristiyan inancı için hizmet edeceğim,
 Ve Rus karası için,
 Ve Kiev'in başkenti için,
 Ve dul kadınlar, öksüzler ve yoksullar için.⁷

Dobrynja Nikitić, çok cesur olmasına ek olarak, ideal bir şövalye ve diplomattır. Nazik tarzı ve akıllıca konuşmaları vardır. Prens Vladimir, diplomatik olarak ya da benzeri görevler için ne zaman bir elçi göndermek zorunda kalırsa onu kullanır. Alesa Popovic karakteri kompleks bir karakterdir. Bir yandan o, çok cesur ve beceriklidir, ancak diğer taraftan açgözlülük ve kibir gibi özellikleri de vardır. Bu negatif özellikler, bir rahibin oğlu olduğu için ona atfedilmiş olabilir. (Popovic, "rahibin oğlu").

Il'ja ve Alesa figürleri açıkça tarihi kişilerden baz alınarak şekillendirilmemiştir. Ama Dobrynja'nın, Vladimir amcası Dobrynja ile bağlantıları olabilir. Dobrynja daha sonraki rolleri (Prens Vladimir'in Ragned için çöççatanlık yapması ve Rusların Hıristiyanlaşmasındaki yardımları) *bylina* kahramanıyla örtüşmektedir.

Prens Marko, Yugoslav halk destanında çok yönlü bir figürdür. O, Sırbistan'daki küçük bir prensliğin yöneticisidir. Epik kahraman Prens Makro ile Sırbistan'daki küçük bir eyaletin yöneticisi olan Prens Makro (1371- 95) arasındaki ilişki henüz çözülememiştir. Tarihi Marko, hükümdarın yanı sıra Türk sultanının itaatkâr bir hizmetçisi, önersiz bir yöneticidir ve Hıristiyanlarla savaşırken ölmüştür. Destan, Marko'nun sultanın otoritesini tanımasıyla ilgili tarihsel gerçeğe ışık tutar. Fakat onu Türklere karşı hatta sultanın dahi kendisinden korktuğu azgın bir dövüşçü olarak gösterir. "Onun falıcı kiskindir ve bileği de inatçıdır." Hatta silahsız olarak en korkunç çatışmaya dahi girmeye hazırdır. İnanılmaz fiziksel gücü, zekâıyla birleşir. Ayrıca o, bazı negatif özelliklere de sahiptir; çabuk sinirlenir, inatçıdır ve içmeye meyillidir.⁸

Yugoslav destanının daha yaşlı kahramanı olan diğerleri destanın taslağını çizer. Sultan Murat'ın kadili olan Milos Obilic korkusuz, mükemmel bir şövalyedir. Vojvoda Momişlo'nun ana karakteristiği, büyük fiziksel ve ahlaki kuvvetidir. Jugovic kardeşler, Kral Lazar, Stevan Music ve diğerleri düşmana karşı dövüşte ölüme teslimiyetin kâşer simgesidir.⁹

Tarihsel şarkılarda karakterler, sıradan insanlara daha yakındır. Rus tarihi şarkıları, yöneticileri ve asileri daha tarafsız bir ışıktâ gösterir. Sadece bazı basit insan figürleri, yöneticilerin eşleri olarak, şarkılarda daha az ihtisamlı gösterilirler. Yugoslav tarihsel şarkıları, Türklere karşı korkusuzca ve cesurca savaşan *hajduk* ve *uskok* liderlerini anlatan kahramanlık şarkılarından birini anımsatar.

Fin destan şarkıları birazcık kesadır, bu destan şarkılarının uzunluğu 50 ile 400 misra arasında değişir. Rus şarkıları, 100 veya daha az mısradan başlayıp 1000 ya da daha fazla mısraya kadar çıkabilir. Yugoslav destan şarkılarının uzunluğu ortalama 300-500 misra arasındadır, bununla birlikte 800-1000 ve hatta 2000 mısranın üzerindeki şarkılar da az değildir. En uzun Yugoslav destan şarkısı 13.000 mısranın üzerindedir.

Şarkılar, genellikle bir olayı nadiren de daha fazlasını ele alır. Merkezi bir tema ya da tek bir kahraman hakkındaki şarkıların bir destanda birleştirme eğilimi vardır. Finlandiya'da mucizevi değirmen Sampo hakkındaki şarkılar, uzun zaman önce bir araya getirilir. Samp-

7 A. M. Astasova, ed., *Il'ja Muromec* (Moskova ve Leningrad, 1958), s. 395.

8 Vojislav Djuric, "Prince Makro in Epic Poetry," *Journal of the Folklore Institute* 3, (The Hague, 1966), 315-24.

9 Djuric, s. 324-30.

ho'nun Pohjola'ya söz verdiğini ve unuttuğunu, nasil çalındığını ve onu izlerken yaşanan maceraları anlatır. Bu bölümdeki en eski geri dönüş Sampo'nun çalınmasıdır. Bir bölüm ise mitik Norobotton seyahatlerini tanımlamak için İskandinav *fomalda* destanlarının etkisi altında yaratılmıştır.¹⁰

Rusya ve Yugoslavya'da, bireysel kahramanlıklar ya da temalar hakkındaki şarkıları birleştirmek için benzer denemeler, daha yakın zamanlarda yapılmıştır. Bağımsız şarkıları sadece bir araya getirmek uzun destanları oluşturmaya yetmez. Bireysel şarkılar, onların bağımsız varlığından hareketle tekrar kolayca birleştirilir.

Uzun destanların gelişmesinde ilk adım, Bosna'nın kuzeyinde Krajina merkezli kahramanlık şarkılarında atılmış olsa da, başlangıç safhasındadır. Bu destan, destan şarkılarının uzunluktan ziyade birbirini keserek genişlemesi ile açıklanabilir, bu şarkıları birbiri ardınca sıralamaktan çok, ana bölümlerin bir araya getirilmesi ile oluşturulur. Krajina destanında hareket, çifte yönlü olarak gelişmiştir: Örneğin o, her ikisinin kahramanın ve düşmanın yanında yerini alır. Karakteristik olarak sözde merkez diye adlandırılır: Bir kişinin merkezi bir konumu işgal etmesi, olup bitenler için kendi bakış açısından hesap vermesini getirir.¹¹

Halk destanı, "destan kurallarına" bağlıdır –tekrarlar, geleneksel figürler, olayların ayrıntılı tanımları, süsleyici sıfatlar ve benzetmeler, sanatsal amaçlar için anlatımı yavaşlatır.

Halk destanının temelde ikiye bölünebilecek olan çok sayıda farklı tekrarı mevcuttur: Çeşitli (öz) tekrar ve yapı tekrar olarak iki temel tipe bölünebilir: Motifin özünü değiştirmeden tekrar, ilk tipi tanımlar. İkinci tipte motifin özü değiştirilir.

Örneğin, Sırp "Bağdat Şarkısı" öz tekrarı olarak görünür. Burada sultan, vezir ve paşalarına, imparatorluğa ait çadırları ilerideki açık ovaya taşımalarını söyler, Boşnakları karşılamak için kazanların yerleştirilmesini ve tepsilerin parlatılarak hazırlanmasını, uygun duruma getirilmesini ister. Şarkılar bize, Sultanın emirlerinin aynen her ayrıntının sözcüklerle tekrarlanarak yerine getirildiğini anlatır.

Örneğin, Fin şarkısı "Kur Yapma Mücadelesi" yapı tekrarına örnek olarak verilebilir. İlimarinen'in kız kardeşi, Väinämöinen'in denizde giderken görür ve onun nereye gittiğini sorar. Väinämöinen ona, somon balığı avlamaya gittiğini söyler. Botunda hiçbir ağ olmadığı için kız, onu yalancı diye çağırır. Kız Väinämöinen'e ikinci kez aynı soruyu sorduğunda, o kız avlamaya gidiyorum diye cevaplar. Kız onu yeniden yalancı diye çağırır, yanında ne köpek ne de ök vardır. Kız, ona üçüncü kez sorduğunda Väinämöinen, Pohjolanın bakireğine, kur yapacağını itiraf eder. Bu örnekte, aynı motifler, bazı değişikliklerle üç kez kullanılır. Yapı tekrarı, epik geciktirme için özellikle uygun olduğu görülür.

Tekrar tiplerinin incelenmesi, şarkıların yaratılmasının yaklaşık zamanını gösterebilir. Çünkü bazı tekrarlar bazı zamanlarda popülerdir. Yapı tekrarı alt tipi (sözde diyalog formu), bazı Fin epik şarkılarının karakteristiğidir ve Slav şarkılarında hemen hiç görülmez, Viking Çağında ortaya çıkmış olmaları muhtemeldir.¹²

10 Matti Kuusi, *Sampo-epos: Typologinen analyysi* (Mémoires de la Société Finno-ougrienne 96; Helsinki, 1949), s. 311-56; Martti Haavio, *Kirjo-kansi: Suomen kansan kertomusmuuttoa* (Parvo ve Helsinki, 1952), s. 280-94.

11 A. Schmaus, "Epsierungsprozesse im Bereich der slavischen Volksdichtung," *Münchener Beiträge zur Slavenkunde: Festschrift für Paul Dresl* (Veröffentlichungen des Osturopa-Institutes München 4, 1953), s. 303-20.

12 Matti Kuusi, "Über Wiederholungstypen in der Volksepik," *Studia Fennica* 4 (Helsinki, 1952), 77 ff.; Milman Parry, coll., ve Albert B. Lord, ed., *Serbo-croatian Heroic Songs 1: Novi Pazar: English Translations* (Cambridge ve Belgrade, 1954), s. 79-80.

Halk destanları, güçlü geleneksel formüllerin (*loci communes*), neredeyse aynı sözcüklerle kesin olan aynı durumu tanımlaması için kullanımına dayalıdır. Sık sık formüller bir şarkıyla başlar, ya da geçişle ilgili yerlerde, sözcükler hareketin iki bölümünü birbirine bağlar. Rus ya da Yugoslav destan şarkısının, geleneksel başlangıçlarından biri bir şöenin tanımlanmasıdır ya da maceralarla karşılaşmak isteyen şövalyelerin tasviridir. Bir Rus destanında tasvir edilen tipik bir şöen şöyledir:

Parlak bir şehir olan Kiev'de,
Cana yakın Prens Vladimir adına,
Görkemli yerelli bir şöen verildi
Prenler ve bayların eşliğinde,
Güçlü kuvvetli kahramanlar için,
Bütün cesur savaşan kadınlar için.
Beyaz gün akşama oldu.
Ve prens çok eğleniyordu.¹³

Rus *byliny*, tanımlaması için geleneksel formüller de uygular. Kahraman sabahtan kalkar, prensin huzuruna varır ve saraya girer, onun avı, atının sıçraması ve diğer perdeler... Yugoslav destan formülleri, daha da ileriye gidilerek birtakım mesajlar için, bir savaşın çeşitli sabetleri için ve iki kahramanın karşılaşması için kullanılır. Geleşler, ayrılaşlar, kahramanın doğrulması, giyinip silahlanması gibi önemsiz görülen hareketler, izleyenler tarafından beğenilir. Şarkıcı eğer bunları kullanmazsa izleyicinin baskısına maruz kalır ve izleyici ona belki şöyle başlar: "adımı ve atı süsleyerek anlat, bunun için para vermen gerekli değil!" Önemsiz olsa da bu tasvirler hikâyenin gidişini etkiler ve kendisine bir dünya yaratmasına yardım eder.¹⁴

Destanlardaki eğilim, sabit epitetlerin kullanılmasıdır. Bu belli isimlerin belli sıfatlarla nitelendirilmesi anlamını taşır. Rus *byliny*'de bir at "iyi" ve alan "açık" olarak isimlendirilir. Bir huş ağacı, gün, kuğu ve çadır değişmez bir şekilde "beyaz"dır. Bir masa ve geçit "yüksek"tir, bir güneş "kırmızı"dır. Bir kurt, ördek "gri" renktedir. Yol ve arazi "geniş"tir. Yugoslav destanlarında, gün "beyaz", gökyüzü "açık" ve dünya "siyah"tır. Saraylar her zaman "beyaz", kaleler ve kuleler "beyaz" ya da "ince", şehirler ve koyunlar, "beyaz" ya da "açık beyaz" renklidir.

Epitetler, bilinen varlıkların veya nesnelerin tipik özelliklerini vurgulamak için kullanılır. Yine de tipik olmayan bir tanımlama tasarlanırsa, sabit epitetler, bireysel olanlarla değiştirilir. Örneğin, Rus *byliny*'de bir köylü kızı, normalden "güzel" olarak tasvir edilir. Prens Vladimir evlenmeyi tasarladığı zaman uygun adaylar özel terimlerle tasvir edilir, sakınılan epitet "güzellik"tir.¹⁵

13 Chadwick, s. 92.

14 C. M. Bowra, *Heroic Poetry* (London, 1964), s. 197-214; Maximilian Braun, *Das serbokroatische Heldentief* (Opera slavica I; Göttingen, 1961), s. 62-72.

15 F. D. Usov, "Postojanve epiteti v bylinax kak sredstvo tipizacii i sozdanija obraza," V. V. Vinogradov et al., eds., *Osnovnye problemy éposa vostochnyx slavyan* (Moskova, 1958), s. 161-68.

Epik şarkılarda, mukayeseler zaman zaman kullanılır. Büyük İdol Rus *byliny*'de, tasa benzer büyük gözleri ve tırnağa benzer büyük ellere sahip olarak tanımlanır. Yugoslav destanında, birisinin bıyığı için şöyle söylenir: "Onun dişlerinin arasında siyah bir kuzu varmış gibi görünür ya da göğüs zırhı çam ormanındaki bir ay gibi bıyıklarından parlar." Slav destanlarının tipik özelliği negatif mukayeseleridir. Mesela Rus destanında:

Dönen gök gürültüsü değil, gürültü değil gürleyen,
O, babasıyla konuşan il'ja'dır.

Sırp-Hırvat destanında:

Gri mavi renkli bir guguk kuşu üzüntüsünden yüksek sesle öttü
Bijeljina'nın üzerindeki tepeciğe;
Üzüntü duyan mavi- gri guguk kuşu değildi,
Orugdzic Meho'nun annesiydi.¹⁶

Tarihi destan şarkılarında, kahramanlık şarkılarından çok daha az süsleme ve geciktirme kullanılır; bu yüzden onlar daha kısadır ve daha hızlı ilerlerler. Ayrıca durumların ayrıntılı tanımlamalarından kaçınırlar. Onların görevi kahramanlık dünyasında resimler çizmek değil, onları güncel olaylarla bağdaştırmaktır.¹⁷

Şarkıcılar, kalben şarkıları ezberlemez, fakat sadece karakteristik dönüşlerini hatırlar. Onlar, düzenlemenin hızlı oluşturulan bir tekniğini kullanır. Bu tekniğin esası birbirini yerine kullanılan anahtar sözcüklerden oluşan bir formüldür ("Bellî bir fikri belirtmek üzere aynı durumlarda kullanılan sözcük grubu"). Epik bir şarkının takdimi sabit yerine kullanımlar içerir.¹⁸

Doğu Avrupa halk destanı, epiklerin genelinde de olduğu gibi, kıtalardan değil ama tek mısralardan oluşan, genel bir destandır. Destan şarkılarının ölçüsü bireysel ve millî çeşitliliktedir. Fin destan şarkılarının çizgisi, dört uzun-kısa ölçülü mısra ayağından yapılmıştır, neticede sekiz hecelidir. Vezin kuralları bir sözcüğün kısa olan ilk hecesinin ictus (vurgulu hece) durumunda kullanılmaması ve uzun ilk hecenin non-ictus durumunda kullanılmamasıdır. Rus *byliny* vezni 3 ya da 4 vurgulu olup, vurgulanmayan hece sayısı önem taşımaz. *Byliny* vezninin uzunluğu 8 heceden 14 ve de 15 heceye kadar çıkabilir. Şiiri, bir uzun iki kısa ölçülü bir ritimle bitirme eğilimi vardır. Yugoslav destanı ilk dört hecelik bölümden sonra 10 heceli mısra kullanılır (*deseterac*). Önceki zamanlarda "buganica" diye adlandırılan uzun mısralı vezin (14-18 hece) kullanılmıştır; "deseterac" ve "buganica"nın kullanım sırası hâlâ bilinmemektedir.

Halk destanı, genellikle bazı telli çalgıların eşliğinde monoton bir müzikle söylenir. Finlandiya'da ve Karelia'da destan şarkıları, erkek ve kadınlar tarafından söylenir. Öncelikle eski kaynaklarda, iki adamın şarkı söylerken üçüncü bir adamın da onlara kantele ile eşlik ettiği yolunda bilgiler vardır. Şarkıcılar oturur ve onların sağ elleri birleşmiştir. Onlardan bi-

16 Bown, s. 266-70.

17 Stief, s. 262.

18 Albert B. Lord, *The Singer of Tales* (Cambridge, Mass., 1960), s. 30-67

risi, mısraın üçüncü ya da dördüncü ayağına kadar söyler ve bir sonraki şarkıcı ona katılır, mısraın sonuna kadar söylerler. Sonrasında, diğer şarkıcı mısraların çoğunu yalnız tekrarlar ve son ayakta ilk şarkıcı da ona katılarak sonraki mısraı söyler ve bu değişerek bu şekilde devam eder. Şarkıcıların bu tavır, şaman hareketlerinden kalmış olabilir. Burada ilk şarkıcı şaman, sonraki ise şaman yardımcısı olarak algılanabilir. Şaman yardımcısının görevi, şamanı transa geri döndürmektir.¹⁹ Son araştırmalar göstermiştir ki Karelian'da uzun zamandır, şarkının bir adam ya da kadınla söylenme geleneği vardır. Bazı şarkıların, öncelikle erkek sanatçılar ve bazılarının da kadın sanatçılar tarafından söylenmesi geleneği mevcuttur. Bazıları her iki cinsin bir araya gelmesiyle söylenir.²⁰

Finlandiya ve Karelian'da epik şarkılar söylemek önceki zamanlarda bir eğlence, sanat için sanat değildi, ama büyüla anlamın bir perdesiydi. Bu şarkılar, insanoğlunun yaşamını etkileyebilecek çok dinsel ve güçlü bilgiler içeriyordu. İlkbahar ve de sonbaharda tohum ekmeye temalı şarkıların amacı tarlaların verimi artırmak, balık tutarken ve avlanırken söylenenler ise, avın bereketli geçmesi içindir.

Slavların arasında (Makedonyalılar dışında), epik şarkılar bireysel olarak bir şarkıcı tarafından söylenirdi. Rusya'da şarkı söylenirken çalınan en eski enstrüman olan *gusli*, 5 ya da 7 telli olup, daha sonra tel sayısı 30'a çıkar. Sonrasında *gusli* yerini, üçgen şekilde telli bir enstrüman olan *balalayka*'ya bırakır. Bazı bölgelerde yakın zamana kadar *balalayka*lar kullanılırken, diğer yerlerde (Olonec) kullanılmaktadır. Yalnızca bir veya iki standart melodi *byliny* şarkıcıları tarafından bilinmektedir.

Rus destan şarkıları, kadınlar ve erkekler olmak üzere her ikisi tarafından söylenirdi. *Byliny*'deki şiirsel öyküleri kadınların söylemeyi tercih ettiği doğrudur, *byliny*'deki şiirsel öykülerin biçimlendirilmesinde belirgin olarak kadınlar iş görmektedir. Rusya'da, balık avlamak için evden uzakta oldukları dönem uzadıkça *byliny*'i sadece erkeklerin söylediği yerler de vardır. Bu nedenle, kadınların bunları duyma ve öğrenme şansı yoktur.

Yugoslavya'da, halk destanı, *gusle* denilen, bir nadiren de iki teli olan eski bir kemanla, erkekler tarafından söylenir. Çok yaygın epik şarkıların, herhangi bir enstrüman olmaksızın özellikle seyahat ve iş esnasında söylenen şekli de vardır.

Bin yıldan daha fazlası için Finliler ve Slavlara telkinde bulunan halk destanı, şimdi son dönemlerini yaşamaktadır. Fin- Karelian destan şarkıları, 1940'ta Kış Savaşı'ndan ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Rusya'daki alanlardan gelen insanların yerleşmesi neticesinde büyük darbe alır. Benzer şekilde, Rusya'da, 1917'de Sovyetlere ait sistemle tanışmasıyla, insanların hayatında esaslı değişiklikler olmuş bu da halk destanlarının büyük bir hızla kaybolmasına neden olmuştur. 1930 ve 40'larda, *byliny* ve tarihi şarkılar diye adlandırılan "eski şarkılar" (*starany*), yeni şarkılarla (*novyny*), değiştirme denemeleri yapılmıştır. Bu yeni şarkılarla, eski ve geleneksel *byliny* formu kullanılarak, Sovyet politikası ve askeri liderlerin işleri methedilmiştir. Bununla birlikte yeni şarkılar, şarkıcılar arasında kabul görmemiş ve Stalin'in ölümünden sonra, gerçek halk mahsulleri olarak görülmemişlerdir. Halk destan geleneğinin muhtemelen en güçlüsü Yugoslavya'dadır. Bunda İkinci Dünya Savaşı esnasında partizan hareketinin önemli rol oynadığı söylenebilir.

19 Haavio, Väinämöinen, s. 132.

20 Leena Virtanen, *Kalevalainen Aulotyttö Karjalassa* (Suomi 113:1; Helsinki, 1968, s. 39-41, 49-51).

BİBLİYOGRAFYA ve SEÇİLMİŞ OKUMALAR

Genel

- Bowra, C. M. *Heroic Poetry*. London: Macmillan ve Co., 1964. Kahramanlık destanları ile ilgili en kapsamlı ve iyi çalışmadır. Bütün dünyadaki destanları temsilen analiz eden bu çalışma "kahraman destanlarının bir çeşit anatomisini oluşturuyor" görünmekte.
- Chadwick, Hector M. Ve Nora K. Chadwick. *The Growth of Literature*. 3 cilt, Cambridge: Cambridge Üniversitesi basımı, 1932-40. 1968 yılında yeniden basıldı. Bu çalışma birçok ülkenin halk edebiyatında yer alan kahramanlık efsaneleri üzerine genel bir çalışma olmasına rağmen, özellikle destan ve onun ana karakterleri üzerine odaklanır. Bu çalışmanın hatırı sayılır gekilde modası geçmiştir.
- Lord, Albert B., *The Singer of Tales*. Cambridge, Mass.: Harvard Üniversitesi Basımı, 1960. Sözlü kompozisyon teorisi üzerine önemli bir çalışma. Yazar (Milman Parry'nin takipçisi) öncelikle Yugoslav Guslar tarafından kullanılan sözlü kompozisyonun prensiplerini kurar, daha sonra prensipleri bu kıntan popüler köklerini bulmak için, İlyada ve Odyssea ve çeşitli batı Avrupa destanlarına uygular.
- Vries, Jan de. *Heroic Song and Heroic Legend*. New York: Oxford Üniversitesi Basımı, 1963; No. 69. Kahraman destanlarına genel bir giriş. Çeşitli Avrupa ve Asya destanlarını inceleyen bir araştırma ve kahramanın yaşamının altında yatan toplumsal örneklerini verir.
- Zimunskij, V. "Épos slavjanskix narodov v sravnitel'no-istoriceskom osvescenii" [Tarihi-Coğrafi Yorum Bağlamında Slav Halklarının Destanı]. *Narodnyj geroiceskij épos*. Moskova ve Leningrad: Gosudarstvennoe izdatel'stvo kudozestvennoj literatury, 1962. s. 75-194. Destan şarkılarının karşılaştırmalı ile ilgili tartışmayı harekete geçiren bir çalışma. Slav ve diğer destan şarkıları arasındaki benzerlikler genetik olmaktan çok tipolojik olarak gösterilmiştir. Bu çalışmanın Almanca tercümesi de yapılmıştır. Viktor Schimunski. *Vergleichende Epenforschung* [Destanın Karşılaştırmalı Çalışması]. I. Berlin: Akademie-Verlag, 1961.

Fin Destanı

- Haavio, Martti. *Kajokansi: Suomen kansan kertomuksesta* [Örnek Kitap: Fin Halkının Epik Şiiri]. Porvoo ve Helsinki: Werner Söderström, 1952. Genel okuyucu için kapsamlı bir Fin destan şarkıları antolojisi. Şarkı metinleri, editör tarafından önerilen normal yapısal örgüye uyabilmesi için bir parça değiştirilmiştir. Buna rağmen bu seçme, her şeyden önce estetik amaçlara sahiptir, her şarkı için bilimsel araştırma sonuçları içeren yorumlar eklenmiştir.

_____. *Vänämöinen: Eternal Sage*. Folklore Fellows Communications, 144. Helsinki: Suomalainen Tiedakatemia, 1952. Fin halkının eski şarkılarının ana figürü hakkında derinlemesine bir çalışma. Haavio, Vänämöinen şarkılarını ve bu şarkıları etkileyen çevreyi analiz ederek ve dünyadan kapsamlı karşılaştırmalı materyal kullanarak, hâkim olan Vänämöinen konseptini dikkate değer ölçüde değiştirir.

- Krohn, Kaarle, *Kalevalastudien* [Kalevala Çalışmaları], 1-4. Folklore Fellows Communications, 53, 67, 71, 72, 75, 76. Helsinki: Suomalainen Tiedekatemia, 1924-28. Kaarle Krohn'un Fin halk şiiri üzerine çalışmalarının kısa bir özetini içerir. Krohn'un Kalevala şarkılarının tarihi geçerliliğinin altında yatan teorisi daha sonraki pek çok bilim adamı tarafından kabul görmemiş olmasına rağmen, bu çalışma Fin destanı üzerine yapılan en detaylı çalışma olma özelliğini hâlâ korumaktadır.
- Kuusi, Matti, *Sampo-epos: Typologinen analyysi* [Sampo Destanı: Tipolojik Bir Analiz], *Mémoires de la Société Finno-ougrienne*, 96. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura, 1949. Kalevala'nın çekirdeğini teşkil eden Sampo olarak isimlendirilen beş şarkının titiz bir tipolojik çalışmasıdır. Yazar, öncelikle bir biçim analizi uygulamak suretiyle ve sömürgeleştirme tarihi hakkındaki verileri kullanarak şarkılar ve kronolojileri arasında karşılıklı ilişkileri kurar.
- _____, "Varhaiskalevalainen runous" ve "Sydänkalevalainen epiikka ja lyriikka" ["Erken Dönem Kalevala Şiiri" ve "Kalevala Destanlarının ve Lirik Şiirlerinin Zirve Dönemi"], Matti Kuusi, ed., *Suomen kirjallisuus: 1: Kirjoittamaton kirjallisuus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ve Otava, 1963, s. 129-272. Fin-Ural ve Baltık arka planına karşı sunulan geçmişten günümüze Fin destanı ve lirik şarkıların üzerine iyi bir çalışma.

Rus Destanı

- Astaxova, A. M. *Byliny: Itogi i problemy izučeniya* [Byliny: Çalışmaların Sonuçları ve Sorunları]. Moskova ve Leningrad: Nauka, 1966. Sovyetler Birliği'nde yayımlanan *byliny* çalışmaları üzerine önemli bir tartışma.
- _____, *Russkij bylinnyj épos na severe* [Kuzeydeki Rus Bylina Destanı]. Petrozavodsk: Gosudarstvennoe izdatel'stvo Karelo-Finskoy SSR, 1948; Rus *byliny* üzerine önemli bir çalışma. İhtilal öncesi folklorcuların tersine Astaxova *byliny*'yi arkaik, durgun bir fenomen olarak değil, canlı bir süreç olarak çalışmıştır. *Byliny* geleneğinin son yüz elli yılını analiz ederek, halk destanının yaratıcı sürecine mahsus olan temel kuralları oluşturur ve *byliny* üzerine yazılı edebiyat etkisi ve çevrenin önemini de dikkate alır.
- Chadwick, Nora K. *Russian Heroic Poetry*. New York: Russell ve Russell, 1964. Rus *byliny*'si ve tarihi şarkıların bir koleksiyonunun İngilizce çevirisi, ilk basımı 1932'de yapılmış. Girişinin ve baş notlarının büyük ölçüde modası geçmiştir.
- Propp, V. Ja. *Russkij geroičeskij épos* [Rus Kahramanlık Destanı] ikinci basım; Moskova: Gosudarstvennoe izdatel'stvo xudožestvennoj literatury, 1958. Propp bu çalışmasında, Belinskij'i takip ederek, dönemine uygun idealleri vurgu yapan bir *byliny* fikrini içeren, her *byliny*'nin ana fikrini formüle etmeye başlamıştır. Sayısız değerlendirmesi de tartışılabilir.
- Skaftymov, A. P. *Poetika i genezis bylin: Očerki* [Byliny'nin Kökeni ve Şiirseliği: Makaleler]. Moskova ve Saratov: Knigoizdatel'stvo V. Z. Jaksonova, 1924. İdeolojinin ötesinde *byliny* yapısının araştırılmasının önemini vurgulayan biçimsel bir çalışmadır. Temel bölümü Skaftymov'un *Star'io-russkoj literatury*'sinde tek-

- rar yayımlandı. Saratov: Saratovskoe kniznoe izdatel'stvo, 1958, s. 3-76.
- Sokolov, Y. M. "The Byliny" ve "Historical Songs." *Russian Folklore*. Hatboro, Pa.: Folklore Associates, 1966. s. 291-370. Kullanışlı bibliyografyasıyla *byliny* ve tarihi şarkılar üzerine genel ve iyi bir çalışma.
- Stief, Carl, *Studies in the Russian Historical Song*. Kopenhag: Rosenkilde ve Bagger, 1953. Tarihi Rus şarkıları üzerine önemli bir makaleler koleksiyonu.
- Trautmann, Reinhold, *Die Volksdichtung der Grossrussen 1: Das Heldenlied (Die Byline)* [Büyük Rusların Halk Şiiri 1: Kahraman Şarkısı (Byliny)]. Heidelberg: Carl Winter, 1935. Modası geçmiş olmasına rağmen Rus *byliny*'sı üzerine kapsamlı bir çalışma. Birinci bölümde genel olarak *byliny* türü ele alınırken, ikinci bölümde Almanca tercümeleri (oldukça kısaltılmış) ve müstakil *byliny* üzerine yorumlar ele alınır. Trautmann *byliny* için, *bylina* üzerine çalışan bilim adamlarını çoğunun yapığünden hareketle daha sonraki bir kökeni belirleme eğilimindedir.

Yugoslav Destanı

- Braun, Maximilian, *Das Serbokroatische Heldenlied* [Sırp-Hırvat Kahramanlık Şarkısı]. Opera slavica, Göttingen: Vandenhoeck ve Ruprecht, 1961. Yugoslav kahramanlık destanları üzerine en iyi çalışmadır. İlk bölümde kahramanlık destanlarının genel arka planı ve özellikleri verilir, ikinci bölümde ise müstakil şarkılar ve temler tartışılır.
- Burkhardt, Dagmar, *Untersuchungen zur Stratigraphie und Chronologie der südslavischen Volksepic* [Güney Slav Halk Epiğinin Stratigrafi ve Kronoloji Çalışmaları]. Slavistische Beiträge, 33; Münih: Otto Sagner, 1968. Bu çalışma Güney Slav bölgesinin tamamında en arkaik olduğu kabul edilen Makedonya ve Batı Bulgaristan'daki epik şarkılar üzerine odaklanır. İki tem -ejderha savaşları ve kahraman desteğini kazanma- detaylı olarak incelenir.
- Maretić, Tomo, *Nasa narodna epika* [Halk Destanımız] ikinci basım Belgrad: Nolit, 1966. İlk baskısı 1909 yılında yapıldı. Bu çalışmada Yugoslav destanı dilbilimi çatısı altında inceler. Kısmen eskimiş olmasına rağmen, destan şarkılarında ortaya çıkan tarihi kişiliklerin tanımlanması için hâlâ en önemli kaynaklardan biridir.
- Murko, Matija, *Tragom srpsko-hrvatske narodne epike* [Sırp-Hırvat Halk Destanının Ayak İzin-de] 1-2. Djela Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 41-42; Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1951. Edebiyattan alınan gerçekçi malzemelerin eklendiği, 1930'dan 1932'ye Murko'nun Yugoslavya'da yaptığı alan gezilerinin bir raporu. İki dünya savaşı arasında Yugoslav destanının durumunun geniş bir resmini verir. Özellikle şarkıcılara (destan anlatıcılarına) odaklanır.
- Nazević, Salko, *Iz nase narodne epike* [Halk Destanımız Hakkında]. Sarajevo: Svjetlost, 1959. Dubrovnik çevresindeki *hajduki*ların dövüşlerinin -folkloru ve tarihi- ve onlar hakkındaki halk şarkıları üzerine bir çalışma. Daha sonraki şarkıların tarihselleştirilme süreci ve devam eden dönemlerde *hajduki*ların idealleştirilmesi eğiliminin çok sayıda örneği.

- Parry, Milman-Albert B. Lord, ed. *Serbo-croatian Heroic Songs 1: Novi Pazar: English Translations*. Cambridge ve Belgrat: Harvard Üniversitesi ve Sırp Bilimler Akademisi Basımı, 1954.
- . *Srpskohrvatske junacke pjesme 2: Novi Pazar: Srpskohrvatski tekstovi* (Serbo-croatian Heroic Songs, 2: Novi Pazar: Serbo-croatian Texts) Belgrat ve Cambridge: Srpska akademija nauka ve Harvard Üniversitesi basımı, 1953. İlk iki cilt Sırp-Hırvat kahramanlık şarkılarının anıtsal serisidir. İkinci cilt, Novi Pazar'da (Sırbistan) kaydedilen 32 orijinal Sırp şarkı metnini ve İngilizce çevirilerini içerir. Bu koleksiyon destan anlatıcılarına göre gruplanmış alan araştırmaları olarak düzenlenmiştir. Her bölüm kaydedici ve destan anlatıcısı arasındaki bir konuşmayla başlar, bunu şarkı metinleri izler.
- Schmaus, A. *Studije o krajijskoj epici* [Krajina Destanı Üzerine Çalışmalar], Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 297; Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1953. Krajina (Kuzeybatı Bosna) destanının yeni başlayan yapısal transformasyonu hakkında detaylı bir çalışma. Bazı eklemelerle birlikte bu çalışmanın genişletilmiş bir versiyonu Almanca "Episierungsprozesse im Bereich der slavischen Volksdichtung" [Slavik Halk Şarkısı Alanında Destan Gelişim Süreci] *Münchener Beiträge zur Slavenkunde: Festgabe für Paul Diels*. Veröffentlichungen des Osteuropa-Institutes München, IV; Münih: Isar Verlag, 1953, s. 294-320.